Adrian Rezeanu

NUME DE SATE DIN ŢARA OAŞULUI

1. Stabilirea originii numelor de aşezări umane a reprezentat preocuparea de căpătâi a tuturor celor care au avut ca obiectiv de cercetare analiza formulelor marcatoare de locuri, dar, mai ales, plasarea acestora într-un context motivaţional, cu evidenţierea unei dinamici către un traiect normativ.

Marile lucrări lexicografice de toponimie, iniţiate de către Academia Română în urmă cu mulţi ani şi concretizate în cadrul colectivelor din centrele universitare importante ale ţării noastre au evidenţiat, pe de o parte, unicitatea sistemului denominativ autohton, iar, pe de altă parte, apariţia în cadrul spiritualităţii româneşti a unei tendinţe preeminente prin care ansamblul toponimic naţional a devenit una dintre soluţiile ştiinţifice probatorii pentru diferite alte teorii.

Ne propunem ca, pornind de la principiile structurale de bază care au călăuzit de-a lungul anilor activitatea ştiinţifică din cadrul *Tezaurului toponimic al României*[1] să decriptăm chiar exhaustiv, conţinutul semantic al oiconimelor din Ţara Oaşului, pentru a oferi încă o dovadă a românismului acestei provincii.

2. Vom evidenţia, într-un scurt periplu toponimic, toate principiile care au marcat analiza procesului etimologic al formulelor marcatoare de locuri pentru a facilita înţelegerea soluţiilor finale pe care le vom oferi.

2.1. Dinamica marcajelor toponimice s-a înscris permanent pe traiecte dirijate neconvenţional în funcţie de contaminările semantice provocate de vecinătăţi topografice imediate sau corelaţionale[2] şi asociate cu specificităţile conţinutului semantic al denotatelor. Deci, prin glisarea marcajului toponimic al unui denotat primar către denotatele aflate pe un traiect unic între care există corelări semantice şi motivaţionale se creează o *extensiune toponimică derivaţională*. Pe această extensiune, toponimul va circula identic formal, modificările apărând doar la nivelul semanticii identitare şi particularizate prin intermediul termenilor generici individuallizatori. Această extensiune, definită structural diferit faţă de cea derivativă[3], presupune un traseu identitar unic, în sensul încadrării într-un spaţiu topografic strict configurat, urban, de exemplu, în care denotatele determinate drept vecinătăţi, să se intercoreleze prioritar semantic. Prin acest flux de intercorelări, asistăm în

[1] Ne referim aici, la *Dicţionarul toponimic al României. Oltenia* şi *Dicţionarul toponimic al României. Muntenia* lucrări fundamentale pentru toponimia românească, apărute la Editura Universitaria din Craiova şi la Editura Academiei Române din Bucureşti.

[2] Vezi Adrian Rezeanu, *Ocurenţă şi contaminare în toponimia urbană*, în SCL, LIX, 2008, nr. 2, p. 559–571.

[3] Mihăilă Ecaterina, *Extensiune toponimică derivativă*, în SCO 7, 2002, p. 5–11.

LR, LXIII, nr. 4, p. 507–520, Bucureşti, 2014

BDD-A20036 © 2014 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 22:30:59 UTC)

procesul de asociere a marcajului primar cu diferitele denotate de pe traiect, la o diminuare a compatibilităților din interiorul sferelor semantice nou create, care pot merge până la opacizare.

În acest sens se disting două direcții:

2.1.1. Prin includerea unității administrative rurale periurbane, numele satului (oiconimul) glisează către denotate diferite, obținute pe același spațiu individualizator dar cu sferă diminuată prin restrângere:

Prund (sat riveran, Bucureşti) (**1693** MȚR 203/11) → *Mahalaua* ~ (**1709** MȚR 224/4, **1798** CAT) → *Ulița* (*strada*) ~ **(1844–1846** B I, **1871** P I) → *Biserica* ~ (**1772, 1774, 1776** MȚR 224/31, 32, 36).

2.1.2. Părăsirea spațiului topografic primar de către formula marcatoare şi dinamizarea ei către denotate care pot constitui vecinătăți topografice imediate sau uşor depărtate vor determina o explozie a *semelor identitare* pentru fiecare marcaj nou creat:

Grădina cu Cai (loc, Bucureşti, **1791** EP) → *Vadul* ~ (**1842** RB) → *Ostrovul* ~ (**1852** B II) → *Grădina* (loc de petrecere) ~ (**1852** B II) → *Strada* ~ (**1885–1890** S), **1934** GHID, **1969** GHID şi azi).

În acest caz, *semele distinctive* nou apărute individualizează semantic denotatele aflate pe traiectul derivațional creând dizarmonii de conținut între formula marcatoare a denotatului primar, de exemplu, şi cele încadrate în vecinătăți topografice imediate sau uşor depărtate.

2.2. În structura sistemului denominativ general, extensiunea toponimică derivațională determină stratificări individualizate distinct în mediile urbane şi rurale. Din considerente strict motivaționale, identificăm şi asociem aceste stratificări cu noțiunile de *ipostază* şi *ipostaziere*. Ipostaza toponimică reprezintă marcajul rezultat al asocierii dintre denotatul aflat pe un traiect derivațional, identificat, de regulă, prin termenul generic individualizator, şi formula denotatului primar care, prin glisare, circulă identic formal pe toată extensiunea.

În toponimia rurală, una dintre ipostaze poate fi reprezentată de un oiconim, care, la rându-i, se poate înscrie pe un alt traiect, dar în poziții diferite față de denotatul primar.

Poziționarea ipostazei oiconimice pe diferite trepte ale derivațiunii pe orizontală va marca gradat motivația acesteia şi înscrierea pe un traiect, la rându-i formator de extensiuni toponimice[4]. Astfel, acestea vor fi individualizate prin *secvențializări ritmice şi coerente* chiar dacă, din motive strict obiective, apar sincopări de ipostaze.

2.2.1. Pentru exemplificare, vom analiza un tip de schemă extensională[5] în care ipostaza oiconimică, plasată pe o anumită poziție în extensiune pe baza criteriilor vecinătăților imediate şi a gradației cronologice a atestărilor istorice, poate fi marcată motivațional diferit.

[4] Pentru detaliere, vezi Adrian Rezeanu, *Ipostaze urbanonimice*, în vol. *Toponimie bucureşteană*, Bucureşti, 2003, p. 72–88.

[5] Vezi şi Adrian Rezeanu, *Extensiuni toponimice derivaționale*, în vol. *Valea Izei. Studii de onomastică şi dialectologie*, Baia Mare, 2012, p. 209–227.

BDD-A20036 © 2014 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 22:30:59 UTC)

a)

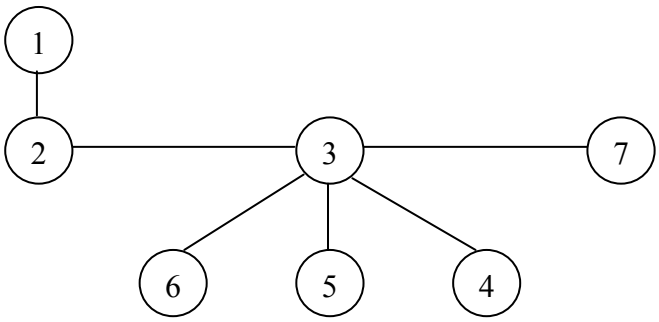

b)

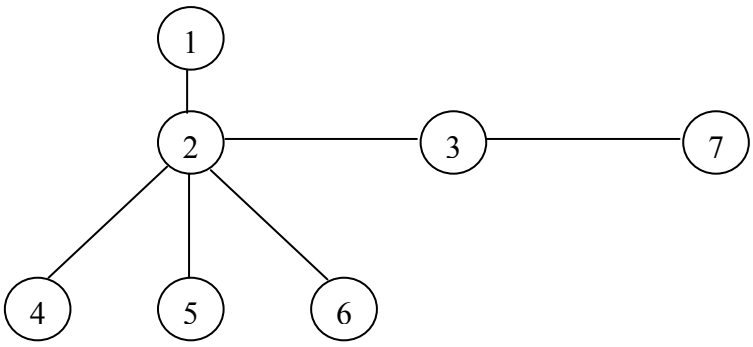

c)

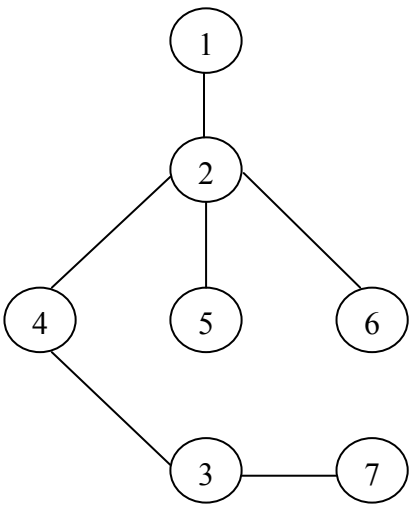

1 – **Bahna**, mlaştină,
2 – **Bahna**, pârâu (*c.* Podeni – Mh, **1731** T 58/9),

BDD-A20036 © 2014 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 22:30:59 UTC)

3 – **Bahna**, sat (*c.* Iloviţa – Mh, *sl.* **1477–1482** SI 57 DRH I 258),
4 – **Bahna**, silişte (*s.* Bahna *c.* Iloviţa – Mh, *sl.* **1493** SI 84 DRH I 381),
5 – **Bahna**, vale (*s.* Bahna *c.* Iloviţa – Mh, **1898** MDG),
6 – **Bahna**, pădure (*s.* Bahna *c.* Iloviţa – Mh, **1872** DTSR),
7 – **Bahna**, comună – Mh IN 1861).

Considerăm că varianta c) a acestei scheme derivaţionale poate fi luată în discuţie, deoarece decriptarea ei din aproape în aproape poate înlesni configurarea unui raţionament de geneză, valabil şi pentru multe ale serii extensionale.

Semul distinctiv al unei virtuale ipostaze derivaţionale primare (1) „loc mlăştinos" s-a transmis, mult diminuat, ipostazei hidronimice ca vecinătate imediată, dar traiectul hidrografic atrage şi cuplează repere oiconimice pentru care acesta, în parte, devine vecinătate itinerantă. Important este faptul că abia la reperul oiconimic final de pe traiect (*s.* Bahna, *c.* Iloviţa), hidronimul, cvasidecuplat semantic de ipostaza primară, „loc mlăştinos", s-a putut impune formal.

În schema grafic analizată, între ipostaza (2) „pârâu" şi ipostaza (3) „sat" intervine ipostaza (4) „silişte", pe care obligatoriu o păstrăm în acest loc pe baza atestării istorice vechi. Oricum, ipostaza (4) este opozabilă semantic ipostazelor (1) şi (2) şi, ca vecinătate imediată, poate fi cuplată semantic cu oiconimul, dar numai după ce a fost golită semantic de semnificaţiile primare.

Ca normă etimologică şi de geneză pentru ipostazele dintr-o extensiune toponimică derivaţională reţinem faptul că dinamica resemantizării pe traiect produce răsturnări spectaculoase la nivelul sferelor semantice ale oiconimelor încât *este fals şi neproductiv să se introducă în raţionament un apelativ identic formal cu un oiconim dar care este distinct semantic*.

2.2.1.1. Introducerea termenului geografic popular[6] în raţionamentul desfăşurat al extensiunii toponimice derivaţionale scoate la iveală o serie de particularităţi ale distincţiei din cadrul dihotomiei *etimologie* şi *geneză toponimică*. Una dintre acestea se referă la faptul că relaţia etimologică nu se poate stabili decât între un apelativ şi numele propriu corespunzător formal aflat în vecinătatea sa imediată[7].

În cadrul extensiunii toponimice derivaţionale, traiectul ipostazelor, care porneşte de la prima vecinătate a apelativului, presupune relaţii de geneză între nume proprii, cu semantică gradat diferită[8].

2.3. Atât la nivel urban cât şi la cel rural, ipostazele lexico-semantice din componenţa unei extensiuni toponimice derivaţionale primesc gradat *seme distinctive*, care, aproape simultan, dispar şi reapar într-o altă structură[9].

[6] Vezi Adrian Rezeanu, *Entopice în urbanonimie*, în vol. *Lucrările celui de-al XIV-lea Simpozion Internaţional de Dialectologie. Cluj-Napoca, 2010*, Cluj-Napoca, 2012, p. 343–355.

[7] Ecaterina Mihăilă, *Despre geneza şi funcţia numelor proprii*, în LR, XXVII, 1978, nr. 3, p. 267–270.

[8] Vezi Adrian Rezeanu, *Geneză şi etimologie*, în vol. *Studii de toponimie urbană. Viziune diacronică*, Baia Mare, 2009, p. 78–96.

BDD-A20036 © 2014 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 22:30:59 UTC)

Semul distinctiv, drept component lexico-semantic minimal, se impune şi prin caracterul său diferenţiator[10].

În acest sens, adăugăm principiul dinamicii semice al *evoluţiei până la un punct şi de la acel punct mai departe*.

Acest principiu presupune o dinamică semică secvenţializată pe două faze: pe de o parte, relaţia dintre termenul geografic popular, ca apelativ primar, şi prima fază de toponimizare din care a rezultat o primă vecinătate imediată, echivalentă cu o primă formulă marcatoare în care resemantizarea este minimă. Pe de altă parte, de la această primă vecinătate topografică imediată avem a face numai cu nume proprii, corespunzătoare denotatelor de pe traiectul derivaţional iar relaţiile dintre ele, marcate de *o permanentă resemantizare*, se încadrează în procesul de geneză toponimică[11].

Semele distinctive produc *o reîncărcare semantică* sau *resemantizare* pentru fiecare formulă marcatoare, corespunzătoare unei ipostaze derivaţionale. Identificarea formală a marcajelor existente pe un traiect derivaţional nu poate fi asociată cu diferenţierile semantice existente la nivelul fiecărei ipostaze. Termenul generic va fi purtătorul *semului distinctiv*, în timp ce formula identitară a denotatului iniţial, prin procedeul *evanescenţei semantice* din toponimie, se va goli treptat de conţinut.

2.3.1. Procesul de resemantizare toponimică în cadrul extensiunii toponimice derivaţionale este asociat cu pierderea *comprehensiunii* şi menţinerea *extensiunii*[12]. În acest mod, ca urmare şi a jocului semantic de plusuri şi minusuri de *seme distinctive*, câmpurile semantice ale lexemelor marcatoare din cadrul extensiunilor derivaţionale, prin golire de conţinut, se vor opaciza.

2.4. Termenii geografici populari incluşi în raţionamentele de etimologie şi geneză dintr-o extensiune toponimică derivaţională reprezintă, de cele mai multe ori, soluţii valabile şi viabile pentru serii diferite de alte formule marcatoare. În cazul oiconimelor, identice formal cu unul dintre termenii geografici populari, trebuie luate în calcul toate aspectele colaterale, reieşite din extensiunea toponimică, asociate cu decriptările de pe palierul lexicografic.

2.4.1. Apelativul **cucă** „vârf de deal mai ridicat decât locul din jur”, „vârf de munte defrişat”[13] este sinonim, chiar şi parţial pentru unele arii geografice, cu termenul **cocă** „partea dezgolită de sus a muntelui” (DELR).

Antrenarea acestor termeni în procesul de toponimizare şi plasarea lor într-o extensiune toponimică derivaţională au atras pentru fiecare ipostază extensională *seme distinctive* proprii, paralel cu pierderea semului distinctiv pentru ipostaza

[9] Bidu-Vrănceanu Angela, Forăscu Narcisa, *Modele de structurare semantică. Cu aplicaţii la limba română*, Timişoara, 1984, p. 16, 17.

[10] Bidu-Vrănceanu Angela, *Câmpuri lexicale din limba română. Probleme teoretice şi aplicaţii practice*, Bucureşti, 2008, p. 24.

[11] Pentru detaliere, vezi şi Adrian Rezeanu, *Resemantizarea toponimică*, în vol. *Valea Izei. Studii de onomastică şi dialectologie*, Baia Mare, 2012, p. 275–292.

[12] Al. Surdu, *Teoria formelor logico-clasice*, Bucureşti, 2008, p. 29–35.

[13] Vezi Iorgu Iordan, *Toponimia românească*, Bucureşti, 1963, p. 35.

BDD-A20036 © 2014 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 22:30:59 UTC)

anterioară celei în discuţie. Haloul semantic creat se va risipa prin stabilirea atât a vecinătăţilor topografice imediate cât şi a compatibilităţilor semantice.

Dacă pentru unele extensiuni s-a pierdut majoritatea ipostazelor derivaţionale compatibile semantic cu apelativul primar sau cu prima formulă marcatoare extensională, de exemplu **Coca**, *pârâu s*. Armăşeşti *c.* Cernişoara – Vl, drept unică relicvă toponimică, în alte locaţii geografice situaţia este diferită.

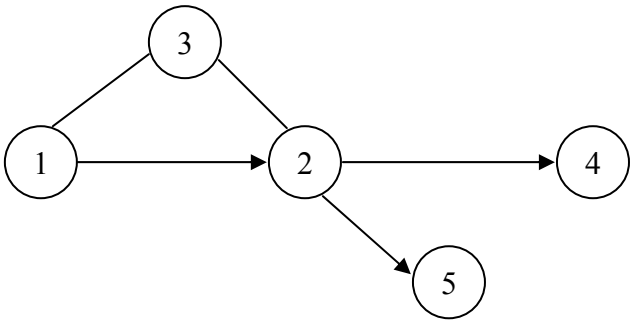

1 – **Coca** (sat *c.* Vintilă Vodă – Bz, **1620** DIR XVII, III 597–8),
2 – **Coca** (moşie *c.* Vintilă Vodă – Bz, **1691** EB 55/13),
3 – **Coca** (munte *c.* Vintilă Vodă – Bz, **1898** MDG III 102),
4 – **Coca** (izvor *c.* Vintilă Vodă – Bz, **1898** MDG I 90),
5 – **Coca** (pădure *c.* Vintilă Vodă – Bz, **1898** MDG III 448).

În situaţia de mai sus, respectând criteriul priorităţii vechimii atestărilor documentare, pentru ipostazele *sat* şi *moşie*, le vom conexa totuşi motivaţional cu ipostaza *munte*, admiţând a priori posibilitatea sincopelor în anii de atestare şi vecinătatea geografică imediată preeminentă.

Schimbând contextul topografic, direcţiile motivaţionale se blochează iremediabil până la refacerea întregului mecanism extensional. În situaţia **Cuca**, *uliţă, izlaz s*. Lupoaia *c.* Cătunu – Gj, nu este posibilă o conexare logică a ipostazelor derivaţionale cu vecinătatea topografică imediată, concretizată printr-un posibil *munte* (DTRO II 259).

Alteori, chiar şi o unică ipostază, alcătuită însă din termeni compatibili semantic, **Faţa Coca**, s.c. Chiuieşti – Cj (*Tezaurul toponimic al României. Transilvania. Judeţul Sălaj*, Bucureşti, 2006, p. 120) este suficientă pentru a decripta o ipostază oronimică, care ar putea reprezenta o bază într-o extensiune derivaţională.

În cazul ipostazei oiconimice **Coca** *c.* Călineşti – Oaş – SM, o propunem drept vecinătate topografică imediată a unui oronim **Coca**, care-i asigură şi motivaţia toponimică, prin raportare directă de geneză, existând aici o contaminare semantică între două nume proprii, cu *sem distinctiv* vulnerabilizat, dar prezent încă[14].

[14] În Ţara Oaşului „coc” (cucui) (ALRR, pct. 213, 215–217, 219) este cunoscut sub numele de „cocoaşă”; cf. *Graiul din Ţara Oaşului* în *Tratat de dialectologie română* (coord. Valeriu Rusu), Craiova, 1983, p. 390–397.

BDD-A20036 © 2014 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 22:30:59 UTC)

2.4.2. Oiconimul **Tarna Mare** – SM se încadrează în seria numelor, a căror decriptare presupune, pe de o parte, relaţii de geneză între ipostaze derivaţionale, clar configurate semantic, iar, pe de altă parte, evidenţierea eşalonată a tuturor aspectelor lexicale în care apelativele primare, ca bază de formare toponimică, sunt percepute de vorbitori ca făcând parte sau nu din bagajul lexical românesc. În primul rând, acesta este rezultatul unor prelucrări semantice într-o extensiune toponimică derivaţională şi face parte dintr-o intercondiţionare determinată între două nume proprii: **Tarna Mare** ← **Tarna** (← *sl.* **tarno** „şa”[15]) → **Tarna** + *determ. adj.*

În acest raţionament propus, includem intervenţia vorbitorilor români care au prelucrat formal şi semantic secvenţele de mai sus ca pe elemente lexicale româneşti.

Ipostaza derivaţională **Tarna** + *suf. dim.* ***-iţa*** → **Tarniţa** poate intra într-o posibilă corelare cu apelativul **tarno** + *suf. dim.* **-iţa**. În ambele situaţii, secvenţele de nume propriu şi apelativ erau perfect transparente pentru români, care, asociindu-le derivativ cu *suf.* **-iţa** au marcat diferenţierile cantitative şi la nivelul formării cuvintelor.

În cazul oiconimului oşenesc **Tarna Mare**, atestat din secolul al XV-lea **Tharna (1430, 1450, 1471, 1486)**[16] şi abia de la **1828 Tarna Mare (Nagy – Tarna, Gross Tarna**), relaţiile de geneză sunt numai între nume proprii; a existat iniţial un oiconim **Tarna** atestat documentar, cu posibile vecinătăţi topografice imediate într-un toponim **Tarna** ← **tarna** „trecătoare”, care, prin diversificare sau extindere teritorială, a primit un determinant adjectival. În logica motivaţională toponimică, **Tarna Mare** se susţine prin corelare cu **Tarna**, cel puţin o secvenţă de timp, după care poate să rămână unic prin încorporare.

Susţinem şi în acest caz logica genezei toponimice în procesul de decriptare semantică, mai ales prin extinderea raţionamentului extensiunii toponimice derivaţionale în procesul denominativ până în secolul al XVI-lea în ţările române. Ipostaza **Tarniţă** ← **tarniţă** (ŢR 1512–1521)[17], privită diacronic, a intrat în relaţie de compunere, de exemplu, cu secvenţa lexicală **văl** → **Vătarniţa** „trecătoare în ceaţă” (*s. c.* Dâmbovicioara – Ag).

Prezenţa destul de rară a unui toponim **Tarna** în spaţiul românesc, dar binevenită pentru analiştii lexicului autohton, poate determina o reanalizare a soluţiei etimologice stabilite în Dicţionarul Academiei: **tarniţă** ← *ucr.* **tarnitsja**, incluzându-se în discuţie şi formantul românesc foarte productiv **tarna** + suf. *-iţă*, mai ales în apelativul **tarniţă**, care circulă regional în toată partea de sud a ţării, → oronimul **Tarniţă**.

2.4.3. Oiconimul oşenesc **Huta Certeze** ridică multe probleme, prioritar fiind raportul dintre diferitele accepţiuni lexicografice ale elementelor din structură.

[15] Cf. Vasile Bogrea, *Pagini istorico-filologice*, Cluj, 1971, p. 32.

[16] Vezi Coriolan Suciu, *Dicţionarul istoric al localităţilor din Transilvania*, vol. II (O–Z), Bucureşti, 1968, p. 197.

[17] Vezi *Dicţionarul elementelor româneşti din documentele slavo-române 1374–1600*, Bucureşti, 1981, p. 234.

BDD-A20036 © 2014 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 22:30:59 UTC)

Atestările vechi ale numelui acestei localități stabilesc încă din secolul al XV-lea forma simplă, cu adaptarea sa la limba maghiară (**1490 Awas**, **1493 Vyfalw, Wyfalw**)[18].

Variantele fonetice ale termenului geografic popular **dertej** (**certeş, chertej, cherteş, certez**)[19] în integralitatea lor se decriptează semantic prin „loc defrişat prin descojirea copacilor, tăietură".

Ca apelativ toponimizat specializat drept oiconim, termenul are o largă circulație în spațiul românesc încă din secolul al XV-lea, în Oltenia, de exemplu.

Certeji, *sat c.* Corcova – Mh, *sl.* **1483** DRH I 305–308, **1547** SI 532 (DRH IV 271–2), SI 533 (DRH IV 275–8), cr. 1549 (DRH IV 326–7). Tot aici, extinderea circulației acestui termen, de data aceasta strict specializat potrivit corelației cu un posibil denotat inițial, s-a petrecut de-a lungul a două secole:

Vârful **Certezului** *c.* Peştişani – Gj, *cr.* **1662** T 85/22, *r.* **1763** T 19/14 → **Certezul**, *loc defrişat*, *cr.* **1764** T 93/86, şi azi → **Certezele Mari, Certezele Mici**, *locuri defrişate*, c. Tismana – Gj.

Etimologic, la nivelul unei extensiuni toponimice derivaționale, vecinătatea imediată a denotatului inițial „loc unde s-a produs o defrișare" se decriptează prin **certej, certez** „tăietură, curătură"[20]. Vecinătatea oiconimică se raportează la nivel de geneză cu numele toponimizat al denotatului inițial.

În județul Sălaj, răspândirea entopicului **certej**, cu multiplele sale variante, indică o cvasispecializare toponimică a acestuia în „loc de defrişat", prin metode specifice[21].

Termenul **Huta**, decriptat semantic în arealul geografic vecin, județul Sălaj, drept „loc unde se ardea lemnul şi se făcea o grămadă de cenuşă", „loc unde s-a tăiat pădurea" (TTRT, 166) în structura oiconimică **Huta Certeze** intră în relații de cvasisinonimie cu al doilea termen, fapt inacceptabil în procesul denominativ românesc. Pentru clarificare, propunem accepțiunea lui Iorgu Iordan[22] de „colibă" pentru **hută**.

Mesajul final al compusului oiconimic este de „coliba" sau „târla" de lângă locul numit **Certeze**, cu păstrarea integrală a *semelor distinctive* pentru fiecare parte a compusului. Autonomia semantică a celor doi membri componenți şi disponibilitatea fiecărei părți de a intra în alte posibile extensiuni derivaționale au determinat local blocarea extinderii acestui compus către alte vecinătăți topografice imediate, virtual numite **Huta Certeze**.

2.4.4. Oiconimul **Prilog**, *c.* Orașul Nou – SM, se prezintă cu variantele toponimice **Pârlog, Pârloage**, specializate în afara desemnării oiconimice. Toate cele trei forme pot fi conexate formal la termenii geografici populari **prilog, pârlog, pârloage** „teren arabil lăsat necultivat pentru o perioadă de timp".

[18] Vezi Coriolan Suciu, *op. cit.*, I 134.

[19] Vezi E. Janitsek, *Apelativul şi toponimul certej*, în LR, XXVII, 1978, nr. 3, p. 253.

[20] Vezi şi Vasile Ioniță, *Nume de locuri din Banat*, Timişoara, 1982, p. 130–1.

[21] Pentru detaliere, vezi, *Tezaurul toponimic al României. Transilvania, județul Sălaj*, București, 2006, p. 62.

[22] Vezi Iorgu Iordan, *op. cit.*, p. 515.

BDD-A20036 © 2014 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 22:30:59 UTC)

Subliniem individualitatea şi apoi deosebirile notabile între structura componenţială a oiconimului **Prilog** (**Pârlog**) (atestat în forma **Parlag** la **1270**)[23] şi corelaţionalul formal **Prilog** (**Pârlog**) „teren arabil lăsat nelucrat şi necultivat timp de unul sau mai mulţi ani în vederea refacerii fertilităţii solului şi folosit în această perioadă ca păşune” (MDA) şi conturat distinct local.

Având în vedere vitalitatea acestui oiconim, aproximativ 800 de ani, nu putem susţine o posibilă corelare directă cu semantica unui toponim efemer, chiar dacă acesta, **Prilogul**, ar fi fost vecinătate topografică imediată cu o aşezare umană contaminată spontan denominativ.

Sincopele în perpetuarea acestui obicei agrar sugerat de entopicul **prilog** (**pârlog, pârloagă**), dar, mai ales, mutarea permanentă a locului unde se intervenea în acest mod asupra pământului nu susţin motivaţional o corelare cu un apelativ primar sau cu primul denotat astfel marcat pe un virtual traiect extensional. De asemenea, nu se cunosc local la nivel diacronic structuri compuse cu toponimul **Prilog**, prin care să se fi conservat semantica formulei marcatoare primare, întărindu-se astfel o anumită notorietate.

În acest mod, admitem ipostaze toponimice derivaţionale, apărute şi posibil dispărute pe scara istoriei, purtătoare de *seme distinctive*, cu posibilitate de transmitere a lor sau de blocare a întregului mecanism semantic.

Astfel, putem reconstitui o extensiune toponimică probabilă, însoţită de clarificări ale câmpurilor semantice, specializate pentru fiecare ipostază de pe traiect.

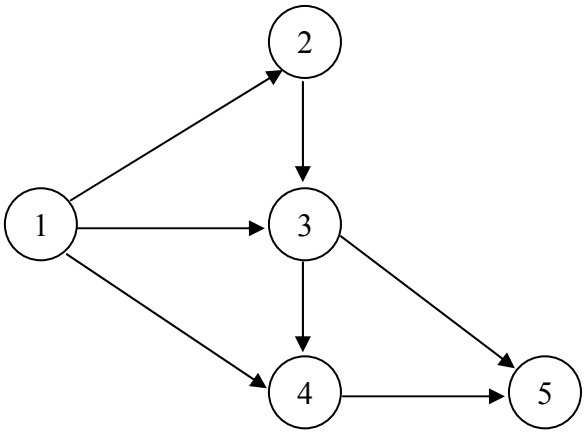

1. **prilog**,
2. loc încadrat în proximitatea unei aşezări,
3. moşie, teren arabil,
4. parte de sat,
5. sat

[23] Vezi Coriolan Suciu, *op. cit.*, II 61.

BDD-A20036 © 2014 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 22:30:59 UTC)

În această schemă, oiconimul **Prilog** nu se identifică cu termenul **prilog**, ca entopic generalizat, ci rămâne numele unei localităţi, situate probabil în vecinătatea moşiei sau a terenului arabil cu acest nume, acesta fiind *semul distinctiv*.

Virtuala ipostază **moşie** deja îşi lărgeşte câmpul semantic, pe de o parte, prin includerea diferitelor alte proprietăţi în afara terenului arabil, iar, pe de altă parte, ca posibilă vecinătate topografică imediată, dar diversificată semantic prin diminuarea dar şi resemantizarea formulei denotatului primar cu care intră în conexiune.

Se clarifică astfel un oiconim **Prilog** în Ţara Oaşului, identic formal cu toate ipostazele derivaţionale de pe traiectul extensional, dar golit gradat de semnificaţia iniţială în funcţie de locul pe care acesta îl ocupă în schemă.

Sugerăm pentru situaţia de mai sus relaţia de geneză între două nume proprii, ca ipostaze derivaţionale, care nu mai au semnificaţia de „pârlog, pârloagă”, dar mai ales oiconimul. Acest nume plasat şi analizat într-o lucrare lexicografică va necesita refacerea atentă diacronică a întregului traiect extensional şi eliminarea sau adăugarea de *seme distinctive*, potrivit jocului semantic de plusuri şi minusuri de unităţi minimale distinctive.

Considerăm că un oiconim ca **Prilog**, ca şi multe alte nume de aşezări, apare cvasigolit de conţinut semantic.

2.4.5. Determinarea antroponimică a oiconimelor este îndeobşte acceptată, chiar dacă această formulă marcatoare intră într-o posibilă extensiune toponimică derivaţională. În acest caz, antroponimul reiterează situaţia existentă în procesul denominativ urban, unde asistăm la schimbarea desemnării personale în una locativă.

Distincte rămân pentru spaţiul Ţării Oaşului structurile simple ale antroponimelor şi cele derivate sufixal.

2.4.5.1. Lechinţa, ca nume de sat oşenesc, este atestat sub formele **Lekenche** (**1490**), **Lekentze** (**1493**)[24].

Forma actuală, păstrată de-a lungul secolelor cu mici modificări fonetice, preia un antroponim primar **Alexandru**, care a trecut printr-o serie de transformări şi adaptări, între care afereza, **Lec, Leca, Lecu** + derivarea cu *suf.* **-inţă**[25].

Extinderea acestei interpretări poate fi validată şi prin prezenţa locală a unui derivat hidronimic diminutival, **Lechincioara** (← **Lechinţa** + *suf. dim.* **-oara**) atât ca vecinătate topografică imediată a oiconimului cât şi ca pereche asociativă de grad secund în condiţiile în care hidronimul este determinat şi condiţionat de oiconim.

2.4.5.2. Oiconimul **Trip**, atestat sub formele **Therep** (**1493, 1648**), **Tripa** (**1828**) şi **Terep** (**1851**)[26] poate fi decriptat pornindu-se de la *antrop. gr.* **Trip, Tripos, Tripu**, cu o răspândire redusă în contemporaneitate[27].

[24] Vezi Coriolan Suciu, *op. cit.*, I 355.

[25] Pentru detaliere, vezi vol. *Formarea cuvintelor în limba romană în secolele al XVI-lea – al XVIII-lea*, Bucureşti, 2007, p. 139–141; N. A. Constantinescu, *Dicţionar onomastic românesc*, Bucureşti, 1963, p. 7.

[26] Vezi Coriolan Suciu, *op. cit.*, II 205).

[27] Iorgu Iordan, *Dicţionarul numelor de familie româneşti*, Bucureşti, 1983, p. 461.

BDD-A20036 © 2014 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 22:30:59 UTC)

Statutul actual al antroponimului **Trip** este cvasiconfigurat toponimic, dar fără o susţinere prin ipostaze derivaţionale pe un traiect extensional. Menţionăm şi locuitorul **Tobias Tripu** din *c.* Trip, atestat la **1923**[28].

2.4.5.3. Tot în seria structurilor simple poate fi integrat şi oiconimul **Cămărzana**, cu geneză antroponimică certă (← **Cămărzan, Cămârzan**, la care se asociază *suf. top.* **-a** din necesităţi de armonizare gramaticală)[29].

Antroponimul, foarte frecvent în nordul Ardealului, poate fi antrenat într-un proces de metateză, **Cărmăzan, Cărmâzan** ← **Cârmâz** „stacojiu”[30].

2.4.5.4. Oiconimul **Târşolţ**, conexat prin procedura de geneză la **Dorolţ** (SM) şi **Cristolţ** (SJ) poate avea drept accepţiune decriptată probabilă un antroponim toponimizat. Atestat încă din secolul al XV-lea sub formele **Tharsolcz** (**1482**) şi **Thartolcz** (**1490**)[31] şi cu permanentă continuitate până în contemporaneitate, oiconimul a fost asociat cu perechea corelaţională **Târşolţel**. Acest pol oiconimic din seria corelaţională prezintă o dublă importanţă atât din punct de vedere al toponimizării antroponimului cât şi al productivităţii ipostazei oiconimice. **Târşolţel** nu poate fi asociat decât cu **Târşolţ**, oiconim, iar, mai departe, derivatul diminutival cu perechea sa virtuală hidronimică, de exemplu.

Considerăm valabilă relaţia de geneză dintre oiconimul **Cristolţ** şi *top. magh.* **Kerestolcz**, fără a încerca o decriptare etimologică prin intermediul unui apelativ, mai ales în condiţiile în care apar local structuri compuse cu semantică cvasi-configurată toponimic[32].

2.4.5.5. Oiconimul **Racşa** c. Oraşu Nou – SM este atestat sub formele **Rakos** (**1493**), **Raksa** (**1512**), **Raxa** (**1529**), **Rakssa** (**1828**)[33]. În **1927**, satul apare atestat sub forma **Raşca**[34]. Forma cu metateză ne trimite către antroponimul ceh **Hrtschka** menţionat de Giurescu[35], adaptat pentru facilitarea pronunţării în **Raşca** (→ *Grădina* **Raşca** din Bucureşti, sec. XIX).

Detaliind interpretările etimologice ale acestei forme antroponimice, Vasile Bogrea[36] propune şi forma **Raşcu** ← **Grigoraşcu**. Pentru acest oiconim importantă rămâne geneza sa antroponimică certă.

[28] Cf. *Fondul Ministerul Agriculturii şi Domeniilor. Direcţia Funciară Satu Mare*, dosar 107, p. 3–4, de la D.G.A.N. Bucureşti.

[29] Vezi N. A. Constantinescu, *op. cit.*, p. 232 şi seriile dicţionarelor toponimice ale Olteniei (vol. I–VII) şi Munteniei (vol. I–V).

[30] Cf. Emil Suciu, *Influenţa turcă asupra limbii române. II Dicţionarul cuvintelor româneşti de origine turcă*, Bucureşti, 2010, p. 184–185.

[31] Vezi Coriolan Suciu, *op. cit.*, II 198.

[32] Cf. *TTRT, judeţul Sălaj*, Bucureşti, 2006, p. 90.

[33] Vezi Coriolan Suciu, *op. cit.*, II 67.

[34] Vezi D.G.A.N., *Ministerul Agriculturii şi Domeniilor. Direcţia Funciară SM*, Dosar 122/ 1927, f. 1.

[35] Constantin C. Giurescu, *Istoria oraşului Bucureşti*, Bucureşti 1966, p. 396.

[36] Vezi Vasile Bogrea, *op. cit.*, Cluj, 1971, p. 325.

BDD-A20036 © 2014 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 22:30:59 UTC)

2.4.6. Formele oiconimice derivate cu sufixul **-eşti**, extrem de prolifice în sistemul denominativ românesc, sunt prezente şi distribuite în Ţara Oaşului pe spaţii largi. Sufixul în discuţie, care are la origine forma **-esc**, este important în egală măsură atât pentru antroponimie cât şi pentru toponimie, el exprimând un *nume de grup*, care, în unele situaţii, se toponimizează. Majoritatea toponomaştilor se situează pe poziţia validării relaţiei directe dintre acest sufix şi **-escu(l)**, aceasta din urmă ca marcă antroponimică, dublu determinată atât ca formă personală cât şi ca marcaj toponimic, prin schimbarea statutului său în palierul urbanonimic[37].

Numele de grup, ca bază etimologică, rezultată din analiza penetrării numelor personale în arsenalul marcajelor denominative ale proprietăţilor funciare şi ale satelor de care acestea depindeau administrativ, asigură valabilitatea raţionamentului extensiunii toponimice derivaţionale[38].

Potrivit acesteia, pentru cele câteva sate oşeneşti din această categorie, vom adopta schema îndelung uzitată în decriptarea genezei în marile dicţionare toponimice ale Olteniei, Munteniei şi Banatului:

Lazăr → (*Hotarul*) **Lăzăresc** → *nume de grup* **lăzăreşti** → **Lăzăreşti** (oiconim) → **Lăzărescu**.

Florea → (*Pădurea*) **Florească** (prin acord gramatical) → *nume de grup* **floreşti** → **Floreşti** (oiconim) — **Florescu**.

2.4.6.1. Călineşti – Oaş, atestat cu formele maghiarizate **Kalynhaza** (**1490**), **Kalenhaza** (**1493**) şi **Kalinest** (**1828**)[39], poate fi încadrat în tiparul construcţiei derivate sufixal. În această situaţie, sufixul **-eşti** arată o origine locală, relativ mai puţin cuprinzătoare semantic decât **-ani** (**-eni**). Presupunem un „moş fondator” **Călin** → *nume de grup* **călineşti** → toponimizat **Călineşti** (ca structură şi semantică echivalent cu **Kalynhaza**) → *antrop.* **Călinescu** (originar din Călineşti). Deci, un **Călinescu**, originar din **Călineşti**, de unde îşi trage numele şi nicidecum dintr-un posibil „moş fondator” **Călin**, poate să se înscrie pe un alt traiect derivaţional, dând naştere unui alt virtual *nume de grup*. Pentru diferenţiere de alţi **Călineşti**, oiconimul oşenesc a primit un determinant toponimic caracteristic local, **Oaş**.

2.4.6.2. Respectând raţionamentul de geneză, oiconimul **Boineşti**, atestat cu formele **Bwyanhaza** (**1490**), **Bujanhaza** (**1592**), (**1851**), poate fi decriptat semantic pe baza tiparului enunţat anterior. Un antroponim primar **Boia** (vezi DOR 207) → *nume de grup* **boineşti** → toponimizat **Boineşti** (şi el sinonim cu **Bujanhaza**) → *antrop.* **Boinescu** (originar din **Boineşti**).

Menţionăm că, spre deosebire de forma numelui de grup **boineşti**, un posibil derivat **boineni** ar fi fost *un nume de grup* generic pentru toţi locuitorii acestui sat.

[37] Ecaterina Mihăilă, *Un model toponimic dispărut din uzul denominaţiei actuale*, în LR, LVI, 2007, nr. 4, p. 429–439; Christian Ionescu, *Observaţii asupra sistemului antroponimic românesc*, în LR, XXV, 1976, nr. 5, p. 519–528.

[38] Vezi Gh. Bolocan, *Categoria „nume de grup” în toponimie*, în LR, XXV, 1976, nr. 1, p. 89–98.

[39] Vezi Coriolan Suciu, *op. cit.*, I 124.

BDD-A20036 © 2014 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 22:30:59 UTC)

2.4.6.3. Pentru satul **Negreşti**, formulele marcatoare diferite de-a lungul unui traiect de existenţă de jumătate de mileniu fac dificilă stabilitatea continuităţii denominative: **Felsewfalw** (**1490**), **Felfalw** (**1493**), **Felso Falu** (**1698**) şi abia în **1828 Nyegressti** alături de **Avas Felso Falu** (v. Suciu I 423).

Certitudinea în procesul decriptării semantice şi formale a acestui oiconim reiese din respectarea normelor acceptate şi promovate în lucrările de specialitate, în care nu se pot încadra afirmaţii de tipul; „denumirea de **Negreşti** se pare că a fost dată localităţii după culoarea gubelor locuitorilor sau după culoarea închisă a umbrei pădurilor nesfârşite de stejar”[40].

Teoretic, considerăm corectă baza antroponimică a acestui oiconim (→ *nume de grup* **negreşti**), care, deşi târziu aplicată ca formulă denominativă, constituie o marcă a românismului în zonă, acceptată, probabil *volens nolens* de către nişte autorităţi locale, mai puţin favorabile românilor.

În traiectul raţionamentului de geneză toponimică, admitem un antroponim primar **Negrea**, cu o etimologie posibilă explicată local, chiar şi multiplă, fără însă a determina motivaţional toate deducţiile toponomastice ulterioare. Antroponimul **Negrea** rămâne bază derivativă pentru oiconimul **Negreşti** iar acesta este motivat toponimic dacă faza tranzitorie – *nume de grup* – determină direct şi necondiţionat marcajul denominativ al aşezării.

Dacă pe parcursul unor cercetări documentare de arhivă se pot descoperi ipostaze derivaţionale de tipul **moşie**, anterioare anului **1828**, atunci oiconimul **Negreşti** îşi pierde gradat motivaţia toponimică, iar în lanţul derivaţional asistăm la relaţii de geneză între două sau mai multe nume proprii.

2.4.7. Teoretic, diferenţierile dintre cele două sufixe cu valoare patronimică **-eşti** şi **-ani** (**-eni**) îl pot face mult mai răspândit pe cel secund, deoarece marchează întreaga comunitate locală, trecând peste relaţiile familiale. Realitatea este mai nuanţată în funcţie de repartiţiile teritoriale ale sufixelor în partea de nord, nord-vest a Ardealului, sufixul **-eşti** aflat în componenţa oiconimelor fiind precumpănitor[41].

2.4.7.1. Oiconimul **Moişeni**, cu atestări târzii la **1828**. **Mozesfalu** alături de **Moseny** (v. Suciu I 405) şi la **1921**[42], are o certă geneză antroponimică (← *np.* **Mois** ← *ung.* **Mois** „Moise”) (DOR 113, DNFR 314), trecând prin faza intermediară, obligatorie, *nume de grup* **moişeni**. În situaţia de faţă, utilizarea preferenţială a sufixului **-eni** ar putea avea şi cauze fonetice, alcătuirea sufixului **-eşti** la o bază antroponimică cu încă un **-ş** în componenţă ar crea perturbaţii ortoepice.

3. Analiza semantică şi de structură a numelor de sate din Ţara Oaşului conduce la ideea încadrării acestora în sistemul toponimic românesc, unitar şi

[40] Vezi *Negreşti-Oaş. Trecut şi prezent*, capitolul *Toponimie. Cadrul administrativ*, Editura Fundaţiei pentru Studii Europene, Cluj-Napoca, 2012, p. 18–23.

[41] Vezi Iorgu Iordan, *op. cit.*, p. 160–1, nota 4.

[42] Vezi şi C. Martinovici, N. Istrati, *Dicţionarul Transilvaniei, Banatului şi celelalte ţinuturi alipite*, Cluj, 1921, p. 166.

BDD-A20036 © 2014 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 22:30:59 UTC)

coerent în tot spațiul național. Traducerile sau transliterările ocazionale ale oiconimelor din Țara Oașului, determinate de decizii arbitrare ale administrațiilor locale, n-au afectat conținutul şi forma acestor nume.

Ne exprimăm convingerea că eventualele sincope în funcționarea legitimă a formulelor marcatoare româneşti în această parte de țară se vor estompa în timp util atât prin descoperirea unor noi documente de arhivă doveditoare cât şi prin înțelegerea la nivelul administrațiilor a rolului pe care îl are toponimia în ansamblul spiritualității româneşti.

Breviter

a) În dinamica lor, numele de locuri glisează pe un traiect cu denotate între care există corelări semantice şi motivaționale şi creează *extensiuni toponimice derivaționale*.

b) Acest tip de extensiune se concretizează prin păstrarea identității formale a marcajului inițial de-a lungul întregului traiect şi prin diminuarea compatibilităților semantice din interiorul sferelor semantice nou create.

c) În extensiunea toponimică derivațională rurală, una dintre ipostaze poate fi un oiconim situat în diferite poziții față de formula marcatoare a denotatului inițial.

d) Nivelul resemantizării ipostazelor derivaționale este determinat de mărimea traiectului extensional, care, în final, poate conduce şi la opacitate semantică.

e) Termenul geografic popular aflat în formula oiconimică de circulație în Țara Oaşului a fost modificat semantic de-a lungul extensiunii derivaționale.

f) Antroponimele, aflate în structura marcajelor oiconimice, au fost supuse tuturor proceselor de transformări formale şi semantice caracteristice sistemului denominativ românesc.

NOMS DE VILLAGES DE ȚARA OAŞULUI

(Résumé)

L'étude se réfère à l'analyse étymologique et de genèse de quelques noms de villages de Țara Oaşului.

Partant de ces principes les noms de villages placés dans une extension toponymique dérivationnelle mettent en évidence à priorité l'origine en fonction de la position occupée envers la dénsité initial.

Cuvinte-cheie: *extensiune toponimică derivațională, geneză toponimică*.

Mots-clés: *extension toponymique dérivationnelle, genèse toponymique*.

Institutul de Lingvistică al Academiei Române
„Iorgu Iordan – Alexandru Rosetti"
Bucureşti, Calea 13 Septembrie nr. 13

BDD-A20036 © 2014 Editura Academiei
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.217.31 (2026-11-23 22:30:59 UTC)